

- 52 μαρίας τὸ μερικὸν τοῦ καϊκίου τοῦ γεώργη τοῦ θεοδωρῆ. οὕτω θέλω, ἀπο-
φασίζω καὶ διατάσσομαι, καὶ μηδεὶς ἔστω
53 ἐναντιούμενος τῇ δικαίᾳ μου καὶ εὐλογοφανεῖ διατάξει, ἵνα καὶ ἡ εὐχή μου
διαφυλάττη καὶ καθευοδῇ τοὺς κληρονόμους
μου
54 μὲ προκοπὴν αἰσίαν καὶ εὐτυχῇ ἐπὶ πάσης ζωῆς τους, καὶ καλὴν εἰς ἀν[θρώπ]-
ους καὶ Θεὸν εὐαρέστησιν.
- 55 ἀντώνιος νικολάου γρυπάρη μὲ τὴν ιδιόχειρόν μου ὑπογραφὴν βεβαιώνω τὰ
ἄνωθεν καὶ ὀπισθεν
56 γραφέντα εἰς τὴν διαθήκην μου.

49

Πώλησις μερίδων ἱστιοφόρου

Χάρτης δίφυλλος

1765, Σεπτεμβρίου 28

Σίφνος

Ὁ Ἀναγνώστης Γρυπάρης πωλεῖ καὶ παραδίδει εἰς τὸν Ἀντώνιον Νικολάου Γρυ-
πάρη δύο μερίδια τοῦ καϊκίου ἐπονομαζομένου «Πανώριου», ἀνήκοντα εἰς τὸν ἀδελ-
φόν του ἀρχιμανδρίτην Καλλίνικον, ἀπὲρ συνολικοῦ ποσοῦ 60 ρεαλίων, μὲ τὴν ἐξῆς συμ-
φωνίαν. Τριάκοντα ρεάλια θὰ καταβληθῶν εἰς τὸν πωλητὴν εἰς Χίον, τὰ ὑπόλοιπα δὲ
τριάκοντα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ καϊκίου σώου. Τὸ ταξίδιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιχει-
ρήσῃ ἤδη τὸ ἱστιοφόρον, θὰ γίνῃ διὰ λογαριασμὸν τοῦ πωλητοῦ, ὃν θὰ βαρύνουν καὶ
τὰ τυχερά. Κατὰ πλήρη κυριότητα θὰ περιέρχεται τὸ καῖκι εἰς τὸν ἀγοραστὴν μετὰ τὴν
ἐκ τοῦ ταξιδίου ἐπιστροφὴν του. Εἰς τὴν δευτέραν σελίδα ὁ ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος
ἐγκρίνει τὴν γενομένην πώλησιν τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκόντων δύο τούτων μεριδίων.

Πλεῖστα εἶναι τὰ νομικὰ καὶ ἄλλα ζητήματα τὰ γεννώμενα ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ
ἐνδιαφέροντος τούτου ἐγγράφου.

Πρωτίστως ἡ ταυτότης τῶν δύο ἀδελφῶν Γρυπάρη, δηλ. τοῦ Ἀναγνώστη καὶ
τοῦ ἀρχιμανδρίτου Καλλινίκου. Τὸ μόνον βέβαιον δυνάμενον περὶ αὐτῶν νὰ λεχθῇ, καί-
τοι δὲν κατονομάζεται ὁ πατήρ των, εἶναι ὅτι οὗτοι δὲν εἶναι ἀδελφοὶ τοῦ ἀγοραστοῦ
Ἀντωνίου Γρυπάρη. Ὁ τελευταῖος, ὁ Ἀντώνιος, εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τῶν ἐγγράφων
47 καὶ 48. Εἶναι δὲ οὗτος υἱὸς τοῦ Νικολοῦ Γρυπάρη, ὅστις ἐν ἔτει 1732 φέρεται ὡς
καντζιλιέρης καὶ εἶχε τὰ ἐξῆς τέκνα: τὸν Ἀγάπιον ἅγιον Κυζίκου, ὅστις ἐν ἔτει 1794 δὲν
ὑπάρχει πλέον ἐν τῇ ζωῇ· τὸν Ἀντώνιον, ἔχοντα σύζυγον τὴν ἀγνώστου δι' ἡμᾶς κατα-

γωγῆς Μαρίαν, φερόμενον ὡς ἀγοραστήν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἀποβιώσαντα ἐν ἔτει 1792· τὴν Καλλίτζαν σύζυγον Κωνσταντίνου Ἀλιμπέρτη ἢ Πίκουλον· τὸν Σταμάτην (ἢ Γεώργιον;) ὅστις διετέλεσε καὶ *καντζιλιέρης*· τὴν Μαρίαν σύζυγον Γεωργίου Δεπάστα· τὸν Χρύσανθον ἄγιον Σηλλυβρίας. Δὲν κατώρθωσα ὅμως νὰ ἐξακριβώσω ποῖος εἶναι ὁ βαθμὸς συγγενείας ὁ συνδέων τούτους, εἰς οὓς καταλέγεται καὶ ὁ ἀγοραστής Ἀντώνιος, πρὸς τοὺς πωλητάς, ἥτοι πρὸς τὸν Ἀναγνώστην καὶ τὸν ἀρχιμανδρίτην Καλλίνικον ἀδελφόν του. Θὰ ἐπεθύμουν ἐν τούτοις νὰ σημειώσω ὅτι ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος, «ἀσκούμενος ἐν τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν», ἀπαντᾷ εἰς κατάλογον εἰσφορῶν, σωζόμενον ἐν τῷ κώδικι ταύτης καὶ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ Κ. ΓΚΙΩΝ, *Ἱστορία τῆς νήσου Σίφνου*, Σῦρος 1876, σελ. ιθ', ὡς παρακινήσας τὸ μοναστήριον ἐν ἔτει 1782 ἔν' ἀφιερῶσιν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς νήσου Σίφνου τὸ ποσὸν τῶν 50 γροσίων.

Τὸ ὅλον καίκι ἢ τὰ ἀγορασθέντα παρ' αὐτοῦ διὰ τοῦ παρόντος δύο μερίδια δὲν ἀνήκουν πλέον εἰς τὸν ἀγοραστήν Ἀντώνιον Γρουπάρην ἐν ἔτει 1783, διότι ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνταχθείσῃ πρώτῃ αὐτοῦ διαθήκῃ (47) οὐδεμίαν μνεῖαν κάμνει τοῦ γεγονότος. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ (48), τῇ συνταχθείσῃ ἐν ἔτει 1787, δι' ἧς ὅμως καταλείπει εἰς τοὺς κληρονόμους *μερικά* τοῦ εἰς ἄλλα πλοία, ἥτοι εἰς μὲν τὴν σύζυγόν του τὸ μερικὸν τοῦ καϊκίου γιάννη γεωργίου καὶ τὸ μερικὸν τῆς βάρκας τοῦ παναγιώτη (στίχ. 50-51)· ἐπίσης τὸ μερικὸν τοῦ καϊκίου γιάννη θεοδώρη εἰς τὸν υἱόν του Νικολάκην (στίχ. 51)· ἐνῶ τὸ μερικὸν τοῦ καϊκίου τοῦ γεωργίου τοῦ Θεόδωρου τὸ καταλείπει εἰς τὴν θυγατέρα του Μαρίαν (στίχ. 51-52). Τὸ γεγονός τοῦτο, ὅτι δηλ. ὁ Ἀντώνιος ἢ Ἀντωνιὸς (47) Γρουπάρης ἦτο συγκύριος εἰς διάφορα ἱστιοφόρα, ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι οὗτος μετεῖχεν εἰς ναυτιλιακὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ ἔτι τοῦ παρόντος πρὸς τὸ προηγούμενον ἔγγραφον 48 προκύπτει, ὅτι ἐν Σίφνῳ ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1765 προϋτιμᾶτο ἡ συμπλοιοκτησία ἢ ἡ ἀποκλειστικὴ ἐπὶ τοῦ πλοίου κυριότης, καθ' ὅσον διὰ τῆς συμμετοχῆς πλειόνων ἐν τῇ κυριότητι τοῦ αὐτοῦ πλοίου ἐπέρχεται τρόπον τινὰ ἀσφάλειαν τῆς ὅλης περιουσίας τῶν πλοιοκτητῶν διὰ τοῦ ἐπιμερισμοῦ τῶν κινδύνων. Προβλ. ὁμοίας σκέψεις ἐν σχέσει μὲ τὴν Ὑδραν μετ' ἀποδείξεων, παρὰ Ι. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Τὸ ναυτικὸν δίκαιον τῆς Ὑδρας (1757-1821)*, Ἀθῆναι 1939, σελ. 31 ἐπ. Δὲν δύναται ἡ προτίμησις τῆς συμπλοιοκτησίας ἐν Σίφνῳ ν' ἀποδοθῇ εἰς οἰκονομικὴν ἀνεπάρκειαν, διότι ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ Γρουπάρη (48, στίχ. 50-52) οὗτος φέρεται ὡς συμπλοιοκτήτης εἰς πλείονα ἱστιοφόρα.

Ἡ πώλησις, ὡς λέγεται εἰς τὸ ἔγγραφον, γίνεται κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν καϊκιῶν τῆς πουλήσεως (στίχ. 6). Ποίους κανόνας δικαίου ἀντιπροσωπεύει ἡ συνήθεια αὕτη, πόθεν κατάγονται οὗτοι καὶ πῶς ἐσχηματίσθησαν; Μέχρι καὶ τοῦ 12^{ου} αἰῶνος ὁ ἐλληνικὸς *Ναυτικὸς Νόμος τῶν Ροδίων* διεῖπε τὸ ναυτικὸν δίκαιον τῶν πλείστων λιμένων τῆς Ἰταλίας (R. ZENO, *Storia del diritto marittimo italiano nel mediterraneo*, Milano 1946, σελ. 100 ἐπ.) καὶ ἰδιαίτερος τῆς Βενετίας (G. BONOLIS, *Il diritto marittimo medioevale*

dell' Adriatico, Pisa 1921, σελ. 68· F. CALASSO, *Medio evo del diritto, I, Le fonti*, Milano 1954, σελ. 98 καὶ 436). Ἐκ τοῦ ὅτι μάλιστα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 845 χειρόγραφον τοῦ Νόμου τοῦ ἀποκειμένου εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 172 τῆς Μαρκιανῆς, εὔρηται ἐν παραρτήματι προσηορημένη καὶ Νεαρά εἰς ἑλληνικὴν τοῦ βασιλέως τῶν Νορμαννῶν Ρογήρου τοῦ ἔτους 1150 (Α. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΥ, *Ἡ Ἑλληνικὴ Νεαρά τοῦ Βασιλέως τῶν Νορμαννῶν Ρογήρου τοῦ δευτέρου ἐν ἔτει 1150*, ἐν Ἑπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου, 1912, σελ. 99 ἐπ.), ὑπεστηρίχθη ὅτι οὗτος ἴσχυσεν ὡς νόμος εἰς τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας. Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους διεμορφώθησαν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Νόμου τούτου καὶ μεταβολῶν ἐπελθουσῶν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἐξελίξεως, καθὼς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει παλαιότερων συνηθειῶν, βυζαντινὴν καὶ τούτων ἔχουσῶν τὴν προέλευσιν, *συνήθειαι* διέπουνσαι τὰς ναυτικὰς σχέσεις εἰς τὸ Ἀδριατικὸν κυρίως πέλαγος. Ἐχει μάλιστα διαπιστωθῆ, ὅτι αἱ *συνήθειαι*, αἷς συχνῶς ἐπικαλοῦνται τὰ ἐνετικά *statuta* τοῦ Tierolo καὶ τοῦ Zeno, ἔχουν μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὰς βυζαντινάς, διεῖπον δὲ τὸ ναυτικὸν δίκαιον ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν λιμένων τοῦ Ἀδριατικοῦ, τῆς ἰσχύος αὐτῶν ἐπεκταθείσης βορρῶν καὶ τῆς δυτικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Κατὰ τὴν ἀληθοφανεστέραν μάλιστα γνώμην αἱ *συνήθειαι* αὗται καὶ τὰ ἔθιμα εἶχον γενικὸν καὶ οὐχὶ τοπικὸν χαρακτῆρα (W. ASHBURNER, *The Rhodian Sea-Law*, Oxford 1909, σελ. CXXIII). Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῶν ἀνωτέρω πρὸς ἡδύνατο, νομίζω καὶ ὑποστηρικτῆ, ὅτι ἡ *συνήθεια* ἣν ἐπινοεῖται τὸ παρὸν ἔγγραφο, εἴτε ἀποτελεῖ κανὼνα δικαίου καταγόμενον ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ *Ρόδιου Νόμου*, εἴτε ἐμμέσως ἐξ αὐτοῦ μέσῳ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐλκόντων τὴν καταγωγήν τῶν ναυτικοῦ δικαίου καὶ τῶν συνηθειῶν κυρίως τῆς Ἑνετίας ὡς καὶ ἄλλων ἰταλικῶν πόλεων, ἐν αἷς ἰδίως ἡ Γενούη· διότι ἐπὶ μακρὸν χρόνον, πρὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μετ' αὐτὴν τὸ ἐμπόριον τῆς Μεσογείου εὗρισκετο εἰς χεῖρας αὐτῶν (B. DUDAN, *Il dominio veneziano di Levante*, Bologna 1938 σελ. 103 ἐπ.· R. LOPEZ, *Storia delle colonie genovesi del Mediterraneo*, Bologna 1938, σελ. 321 ἐπ.).

Ἀτυχῶς ἡ διατύπωσις εἶναι τόσον γενικὴ, ὥστε εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον ν' ἀντιληφθῶ εἰς τὶ ἀκριβῶς ἀφορᾷ ἡ ἐν τῷ δημοσιευμένῳ ἔγγραφῳ μνημονευομένη *συνήθεια* τῶν καϊκίων τῆς πουλήσεως. Πιθανῶς αὕτη ν' ἀφορᾷ εἰς τὴν πώλησιν *μερτικῶν καϊκίων*. Ἄν αὐτὸ ὑπονοῇ, τότε δύο τινὰ εἶναι πιθανά: α) εἴτε ὅτι τὴν *συνήθειαν* ταύτην ἀποτελοῦν ὠρισμένοι κανόνες ἰσχύοντες ἐπὶ συμπλοιοκτησίας· β) εἴτε ὅτι ταύτην ἀποτελοῦν αὐτὰ ταῦτα τὰ συμφωνούμενα ἐν στίχ. 9-14, ὡς οὐχὶ σπανίως συμβαίνει εἰς τὰ ἔγγραφα (W. ASHBURNER ἐνθ' ἄνωτ., σελ. CXXVIII, 2). Περὶ τῶν πρώτων ὁ *Ρόδιος Νόμος* οὐδὲν σχεδὸν διαλαμβάνει, ἐξαιρέσει τοῦ λίαν σκοτεινοῦ κεφ. ιθ' τοῦ Δευτέρου μέρους, περὶ οὗ βλέπε W. ASHBURNER, αὐτόθι, σελ. CLXV, 1 καὶ 69. Κατὰ τὰ ἄλλα οἱ ἰσχύοντες κανόνες δέον ν' ἀποκατασταθῶν κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν διατάξεων τῶν διαφόρων *statuta* τῶν ἰταλικῶν πόλεων (περὶ ὧν βλέπε W. ASHBURNER, αὐτόθι, σελ. CLXV ἐπ. καὶ R. ZENO, αὐτόθι, σελ.

250 ἐπ. (II) καὶ 257 ἐπ. (III)). Βεβαίως ὑπάρχει καὶ ὁ Νόμος τῆς Ὑδρας, ἀναγόμενος εἰς τὸ ἔτος 1818 (= Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας ἐκδιδόμενον ὑπὸ Α. ΛΙΓΝΟΥ, 6, Πειραιεύς, 1925, σελ. 39 ἐπ. = I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 101 ἐπ.). Οὗτος, ὡς ὀρθῶς ὑποστηρίζει ὁ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, αὐτόθι, σελ. 18 ἐπ., δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορικοῦ Κώδικος, ἀλλὰ συνετάχθη κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰς τὴν Μεσόγειον διαμορφωθέντων καὶ γενικῶς κρατησάντων ναυτικῶν ἐθίμων καὶ συνηθειῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν τοπικῶν ναυτικῶν συνηθειῶν τῶν Ὑδραίων, ὡς ἄλλως τε καὶ ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ νόμου ρητῶς ἀναφέρεται: ἐκρίναμεν δίκαιον καὶ ἀποφασίζομεν τὸ θαλάσσιον σύστημα νὰ ἐνδυναμώσωμεν στερεοῦμεν τοὺς κάτωθεν σημειωθέντας νόμους τῶν μὲν ὁποῦ προγονιαίως εὔρομεν δικαίους, τῶν δὲ ὁποῦ παρ' ἡμῶν νομίμως θεσπίζονται. Παρὰ ταῦτα ἀνάγκη εἶναι ὅπως ἐρευνηθῇ καὶ περαιτέρω ἡ πραγματικὴ καταγωγὴ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου τῶν Ὑδραίων. Ἐν συντόμῳ τὰ διέπονται τὰ τῆς συμπλοιοκτησίας ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ, ἐκθέτει ὁ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, αὐτόθι, σελ. 31 ἐπ. Πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι μεταγενέστερος τοῦ ἐγγράφου μας, ὅπως ἐπίσης μεταγενέστερα εἶναι καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα ἐγγράφα τῆς Ὑδρας, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων, λίαν ἐνδιαφέροντα, δημοσιεύει ὁ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, αὐτόθι, σελ. 115 καὶ ἐκμεταλλεύεται πραγματευόμενος τὰ σχετικὰ θέματα· τὰ πλεῖστα ὅμως αὐτῶν εἶναι κατεσπαρμένα εἰς τὴν δεκαεξάτομον συλλογὴν τοῦ Α. ΛΙΓΝΟΥ, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778-1832, Πειραιεύς 1921-1932 καὶ εἶναι ἀκόμη σχεδὸν ἀνεκμετάλλευτα. Τέλος, ὑπάρχει καὶ τὸ βιβλίον τοῦ ζακυνθινοῦ καπετὰν ΝΙΚΟΛΑ ΚΕΦΑΛΑ, Θαλάσσιος Νομοθεσία, Βιέννη 1817· καὶ ἀποτελεῖ βεβαίως τοῦτο, ὡς ὑποστηρίζει ὁ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, αὐτόθι, σελ. 23, πρόχειρον μετάφρασιν τῶν διατάξεων τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορικοῦ κώδικος, εἶναι ὅμως ἀνάγκη ὅπως ἐρευνηθῇ ποίαν πηγὴν ἔχουν καὶ αἱ ὄντως πολύτιμοι πληροφορίες, ἃς τὸ σπάνιον αὐτὸ ἔντυπον παρέχει περὶ τῶν διαφόρων ναυτικῶν συνηθειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῇται, ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι μεταγενέστερον τοῦ ἐγγράφου μας.

Σπουδαία δυσχέρεια, ἣν ἀντιμετωπίζομεν προσπαθοῦντες νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου, εἶναι ἂν τὰ πωλούμενα δύο μερικά, τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην Καλλίνικον Γρουπάρην, ἀποτελοῦν τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ πωλουμένου ἢ δύο μερίδια ἐκ τῶν πλειόνων, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διηρημένον τὸ καῖκι. Πρωτίστως φρονῶ, ὅτι μόνη συγκυριότης ἐπὶ πλοίων ἦτο ἡ ἐξ ἀδαιρέτου καὶ ὅτι διὰ τοῦ ὅρου μερικὸν νοεῖται τὸ ποσοστὸν ταύτης. Ἄλλως τε ἄλλη, πλὴν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς συγκυριότητος δὲν ἦτο νοητὴ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἔτι καὶ ἐπὶ πλοίων (W. ASHBURNER, αὐτόθι, σελ. CLXIII). Καίτοι δὲ ὁ Ρόδιος Νόμος οὐδόλως πραγματεύεται περὶ συγκυριότητος, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ἐλλείψει καὶ ἄλλων ἐπὶ τοῦ θέματος πηγῶν, ὅτι ταύτην ἐδέχετο καὶ τὸ βυζαντινὸν δίκαιον λόγῳ τοῦ συνεταιρικοῦ χαρακτῆρος, ὃν φέρει ἡ ναυτικὴ ἐπιχείρησις κατὰ τὸ δίκαιον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον πλοιοκτῆται, φορτίον καὶ πλήρωμα μετέχουν εἰς τε τὰ

κέρδη καὶ εἰς τὰς ζημίας. Περὶ τοῦ τελευταίου βλέπε R. ZENO, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 250 ἐπ. Ἡ ἐξ ἀδιαιρέτου συγκυριότης φαίνεται ἰσχύουσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦλάχιστον τόσον ἐν Σίφνῳ ὅσον καὶ ἐν Ὑδρα, ὡς μαρτυροῦν τό τε παρὸν ἔγγραφον ὡς καὶ τὸ 10 καὶ τὸ 48, καθὼς καὶ τὰ ἔγγραφα ἐν σελ. 281 καὶ 282 (τῶν ἐτῶν 1802 καὶ 1797) ἐν Ἀρχείῳ τῆς Κοινότητος Ὑδρας τοῦ Α. ΛΙΓΝΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., 1, Πειραιεὺς 1921, καὶ 1^Α ἐν Ι. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 115 (τοῦ ἔτους 1809). Ἡ εἰς τὸ μεσαιωνικὸν κυρίως ἰταλικὸν δίκαιον διαίρεσις τῶν πλοίων εἰς *carati*, *partes* καὶ *loca navis*, περὶ τῆς ἐν συσχετισμῷ ἐννοίας τῶν ὁποίων ἐρίζουν ἔτι, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσουν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα, οἱ Ἰταλοὶ καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες (πρβλ. π.χ. W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CLXIII ἐπ.· M. CHIAUDANO, *I «loca navis» nei documenti genovesi dei sec. XII e XIII*, ἐν *Studi in onore di E. BESTA*, 1, Milano 1939, σελ. 413 ἐπ.· R. ZENO, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 253 ἐπ.), ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευμένων ἐλάχιστων ἐγγράφων δὲν προκύπτει ὅτι ἦτο γνωστή. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ι. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 116, δημοσιευόμενον ἔγγραφον 2, τοῦ ἔτους 1795, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰς σκέψεις ἐκβάλλει ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν τῆς τοιαύτης διαιρέσεως ἐν Ὑδρα τοῦλάχιστον, εἶναι ἀτυχῶς μοναδικὸν μέρος στιγμῆς. Ὑποστηρίζει βεβαίως ὁ R. ZENO, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 253, ὅτι ἡ *plurimum exercitio* πλοίου ἐδημιουργήθη ἐν Ρώμῃ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δράσεως τοῦ Οὐλπιανοῦ, ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ἐλληνικοῦ θεοῦ τῆς μισθοποιίας, ἣτις ἀπετέλει ἐκμίσθωσιν πλοίου συνήθως μακροχρόνιον καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς θεσμός, εἰσχωρήσας εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον τῶν ὑστέρων χρόνων, ἀσφαλῶς ἔδωκε λαβὴν εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ ἄλλων συνεταιρικῶν ναυτικῶν συνδυασμῶν εἰς τὸ βυζαντινὸν δίκαιον, κατ' ἔμπνευσιν τοῦ ὁποίου διεμορφώθησαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα ποικίλαι σχέσεις ἐπὶ πλοίων, δοθείσης τῆς συνεταιριστικῆς κατ' ἐξοχὴν μορφῆς τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας τῆς ἐποχῆς ταύτης· ἀτυχῶς ὅμως ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα τῆς αὐτῆς καὶ τῆς μεταγενεστέρης περιόδου, τὸ ὅλον ζήτημα ἀποτελεῖ μὲν πρόβλημα λίαν ἐνδιαφέρον, ἔχον ὅμως ἀνάγκην ἐρεῦνης, δεδομένου μάλιστα ὅτι κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας ἤρξατο ἀναπτυσσόμενον τὸ συνεταιριστικὸν πνεῦμα, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ὑπαρξὶς τοῦ γνωστοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν Ἀμπελακίων καὶ ἄλλων ὁμοίων.. Πάντως ἐκ τοῦ ἐγγράφου σελ. 281 (τοῦ ἔτους 1802) τῆς Ὑδρας (ἐν Ἀρχείῳ, ἔνθ' ἄνωτ.), φαίνεται ὅτι ἡ συμπλοιοκτησία συνεδυάζετο μὲ ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν τῶν συμπλοιοκτητῶν· διότι ὁ ἀποστολεὺς τῆς ἐπιστολῆς ἀποκαθιστᾷ πληρεξούσιον αὐτοῦ τὸν ἐπιφέροντα ταύτην Χατζῆ Σουλεϊμὰν ἀγᾶ, νὰ παρασταθῇ ὡς καθολικὸς νοικοκύρης, νὰ περιλάβῃ τὸν λογαριασμὸν διὰ τὸ μαχσοῦλι (=μαξοῦλι=κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως) ὅπου ἔχει δουλεμένον τὸ παρτίδον (δηλ. τοῦ πλοίου) ἕως τῶρα εἰς τὸ πάγημα Μισιρίου καὶ γύρισμα ἀπ' ἐκεῖ μὲ νὰῦλον εἰς Πόλιν, ἥ καὶ ἄλλον κανένα ταξίδι ἂν εἶχε κάμει προτιήτερα, προσθέτων ὅτι τὰ ὁποῖα αὐτὰ θέλει σᾶς εἶναι γνωστὰ ὅτι λογῆς δούλεψιν καὶ κέρδος ἔχει κάμει τὸ παρτίδον μου. Τὸ ἔγγραφον βεβαίως καὶ ἰδιαιτέ-

ρως ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος περίοδος αὐτοῦ, ὥς εἶναι διατυπωμένη ἀφίνει ἀνοικτὰ πολλὰ ζητήματα καὶ ἐπιτρέπει πλείστας εἰκασίας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁμως ἐν θετικὸν συμπέρασμα ἐπιτρέπει, ὅτι οἱ πλοιοκτῆται ἠδύναντο νὰ εἶναι συνεταῖροι καὶ εἰς ἐπιχειρήσεις. Βλέπε καὶ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 38 ἐπ.

Ἄλυτον παραμένει τὸ πρόβλημα ἂν τὰ διὰ τοῦ παρόντος πωλούμενα δύο μερτικά ἐκπροσωποῦν τὰ δύο τρίτα ἢ δύο μερίδια ἐκ τῶν πλειόνων τοῦ πλοίου· ἐπὶ πλεον δὲ εἰς ποῖον ἢ εἰς ποίους ἀνήκε τὸ ὑπόλοιπον ἐν τρίτον ἢ τὰ ἄλλα μερίδια. Ἡ φράσις τῶν στίχων 12 - 17: καὶ ἀπὸ ταξειδίου πλεον νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται τοῦ ἀντωνίου υἱοῦ νικολάου γρουπάρη νὰ τὸ ἔχη εἰς τὴν ἐξουσίαν του κάνοντάς το ὡς θέλει καὶ βούλεται οὐδεὶς ἐναντιούμενος εἰς αὐτὸ οὔτε τὸ ἓνα μέρος οὔτε τὸ ἄλλο ἀλλὰ νὰ εἶναι παντὸς ἐλεύθερον εἰς χεῖρ(ας) τοῦ ρηθέντος ἀντωνίου, ἀφίνει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ ὑπόλοιπον εἶναι τὸ ἐν τρίτον καὶ ἐπομένως διὰ τῆς ἤδη πραγματοποιουμένης ἀγορᾶς τῶν δύο τρίτων καθίσταται ὁ Γρουπάρης καθολικὸς κύριος τοῦ καϊκίου· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ὅσῳ ὁ πωλητὴς δὲν μεταβιβάζει ἀμέσως τὴν κυριότητα τῶν δύο τρίτων εἰς τὸν ἀγοραστήν, ἥτις θὰ περιέλθῃ εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἱστιοφόρου σώου ἐκ τοῦ ταξιδίου. Τὸ γεγονὸς ἐπομένως ὅτι συνεφώνησεν εἰς τοιοῦτό τι ὁ πωλητὴς, σημαίνει ὅτι οὗτος εἶχε τὴν πλειοψηφίαν τῶν μεριδίων, ἥτις τῷ ἐπέτρεπε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ τελευταῖον ταξίδιον τοῦ πλοίου καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐνδεχόμενα κέρδη· μάλιστα, ὡς ἐκ τῆς μελέτης τῶν μεσαιωνικῶν ἰταλικῶν κυρίως ἐγγράφων προκύπτει, ὁ ἔχων τὴν πλειοψηφίαν τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου ποσοστῶν κυριότητος εἶχε τὸ δικαίωμα, τηρουμένων τῶν ὁρῶν τῆς καλῆς πίστεως, νὰ διοικῇ τὸ πλοῖον, νὰ τὸ ἐκμισθοῖ ἢ νὰ διορίσῃ διοικήτην αὐτοῦ. Πρβλ. W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. CLXV. Τὸ αὐτὸ ὑποστηρίζει ὅτι ἴσχυε καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὑδρας τοῦ ἔτους 1818 ὁ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 33, οὐδεμίαν ὁμως ἀπόδειξιν προσάγει πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρισμῶν του. Ὁ νόμος δὲν προβλέπει περὶ αὐτοῦ. Κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τ' ἄνωτέρω, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι καὶ ὁ ἀγοραστής, καθὼ μέλλων κύριος τοῦ ὅλου, ἐδέχθη ὅπως τὸ παρὸν ταξίδιον εἶναι τοῦ πωλητοῦ.

Τὰ λεχθέντα ἀποτελοῦν μίαν ἐκδοχὴν· ἀλλ' ὁμως καὶ δευτέρα εἶναι δυνατή. Ἐκ τοῦ ὅτι δηλ. περὶ πωλήσεως δύο μερτικῶν ὁμιλεῖ τὸ ἐγγράφον, δὲν ἔπεται ἀναγκαίως ὅτι τὸ ἕτερον ἐν τρίτον ἀνήκει εἰς τὸν ἀγοραστήν Ἀντώνιον Γρουπάρην. Τοῦναντίον ἡ πώλησις τῶν δύο τρίτων σημαίνει ὅτι ταῦτα πωλοῦνται, διότι αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν πωλητήν, ἐνῶ περὶ τῶν ὑπολοίπων δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, διότι δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτόν. Ἐξ ἄλλου ἡ τιμὴ τῶν 60 ρεαλίων προκειμένου περὶ τῶν δύο τρίτων καϊκίου, ἥτοι ἱστιοφόρου, τὸ ὅποιον μάλιστα ἐπιχειρεῖ μακροτέρους πλοῦς, ὅπως π.χ. εἰς Χίον, ὅπου θὰ καταβληθῇ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ τιμήματος ἀγορᾶς, φαίνεται ὅπωςδῆποτε πολὺ χαμηλή. Δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο δυνατόν ἱστιοφόρον νὰ τιμᾶται 90 ρεάλια, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ὑπόλοιπον μὴ πωληθὲν ἦτο τὸ ἐν τρίτον καὶ ἡ συμφωνουμένη διὰ δύο τρίτα τιμὴ δικαία. Μόνον βάρκα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη τοιαύτην ἀξίαν, ἔστω καὶ εὐμεγέθης. Ἐκ τοῦ

προηγούμενου 48 ἐγγράφου προκύπτει (στίχ. 50-51), ὅτι ἐν Σίφνῳ ἐγίνετο διαστολή μεταξὺ καϊκίου καὶ βάρκας. Ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἡδύνατο ν' ἀντληθῇ καὶ ἐκ τῶν διατάξεων τῆς διαθήκης τοῦ αὐτοῦ ἀγοραστοῦ Ἀντωνίου Γρουπάρη (48), διότι οὗτος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεώς της φέρεται ἔχων ἀπλῶς μερτικὰ ὄχι μόνον εἰς καῖκια ἀλλὰ καὶ εἰς βάρκας, ἀποδεικνυομένου οὕτως ὅτι ὡς πλοιοκτήτης ἦτο καὶ συντηρητικὸς καὶ προνοητικὸς, προτιμῶν δι' εὐνοήτους λόγους ἀσφαλείας τὴν συμπλοιοκτησίαν τῆς καθολικῆς κυριότητος. Ἐκτὸς τούτου, δεδομένης τῆς συνήθους ἀδυναμίας πρὸς ὀρθὴν σύνταξιν καὶ ἀκριβολογίαν, εἶναι λίαν πιθανὸν ἡ φράσις ἀπὸ στίχ. 12-17 νὰ μὴ ἀποδίδεται εἰς ὀλόκληρον τὸ πλοῖον, ἀλλ' εἰς τὰ πωλούμενα δύο μερτικὰ. Τέλος, ὁ πωλητὴς συμφωνεῖ, ὅπως τὸ ἀναλαμβανόμενον κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως ταξεῖδι εἶναι ἐδικόν μου, στηριζόμενος εἴτε ἐπὶ τῆς μεταξὺ τῶν συμπλοιοκτητῶν ὑφισταμένης συμφωνίας, ὅπως αὐτὸς διοικῇ τὸ πλοῖον, εἴτε ἐπὶ τοῦ ὅτι εἶναι μισθωτῆς αὐτοῦ, εἴτε διότι, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ πραγματικοῦ κυρίου τῶν δύο τρίτων ἀδελφοῦ του ἀρχιμανδρίτου Καλλινίκου, ἔχοντος τὴν πλειοψηφίαν, εἶχε προστεθῇ ἐπὶ τοῦ ἰστιοφόρου ὑπ' αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων ἐνδεχομένων νομίζω πιθανώτερον τὸ πρῶτον καὶ ὅτι ὁ πωλητὴς, τὸ δικαίωμα τοῦ τούτου ἐκμεταλλευόμενος, συμφωνεῖ, ὅπως τὸ παρὸν ταξεῖδι εἶναι ἐδικόν του καὶ ἡ κυριότης τῶν δύο τρίτων περιέλθῃ εἰς τὸν ἀγοραστήν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ καϊκίου ἐκ τοῦ ταξιδίου, ὁπότε εἶναι καταβλητέον καὶ τὸ ὑπολοίπον ἡμισυ τοῦ τιμήματος.

Ἄλλο ζήτημα γεννᾶται ἐκ τῆς φράσεως: καὶ ἐρχόμενον τὸ καῖκι καλὸν κατενὸδιον νὰ μοῦ δώσῃ τὰ ἄλλα τοιαῦτα πέρα (στίχ. 9-10). Τὸ καλὸν κατενὸδιον ἀποτελεῖ ἀπλῶς εὐχὴν ἐκ φιλοφροσύνης ἀνευ οὐσιαστικῆς σημασίας, ὅπως π.χ. τὸ παρένθετον ὁποῦ ὁ Θεὸς φυλάξοι τοῦ ἐγγράφου 1^Α παρὰ τῷ Ι. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛῳ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 115, ἢ ὅρον τῆς συμβάσεως, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἀγοραστοῦ πρὸς καταβολὴν τοῦ ὑπολοίπου τιμήματος τελεῖ ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πλοίου σώου; Φρονῶ τὸ δεύτερον, ὁπότε ὁ ἀγοραστής μετατρέπεται εἰς δανειστήν τοῦ προκαταβληθέντος ἡμίσεος τιμήματος. Καὶ ἵνα μὴ θεωρηθῇ τοῦτο ὡς δάνειον ναυτικὸν καὶ ὑπαχθῇ εἰς τοὺς ὅρους αὐτοῦ, συμφωνεῖται ρητῶς ὅτι καὶ τὸ ταξεῖδι θὰ εἶναι ἐδικόν μου ἀλλὰ καὶ τὰ ρίζιγα (στίχ. 11-12), δηλ. οἱ κίνδυνοι. Διότι ἀσφαλῶς οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν περιορίζονται εἰς τοὺς συμφώνως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κανόνας καὶ τὰς συνηθείας κινδύνους τοὺς συνδεομένους μὲ τὴν ναυτικὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ περιλαμβάνουν καὶ τὸ προκαταβληθὲν ἡμισυ τοῦ τιμήματος. Ὅτι αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ ρήτρα, προκύπτει καὶ ἐκ τῆς συμφωνίας ὅτι ἡ κυριότης τῶν δύο τρίτων τοῦ καϊκίου δὲν θὰ περιέρχεται ἀμέσως εἰς τὸν ἀγοραστήν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πλοίου καὶ ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς, ἥτοι πρώτον μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ταξιδίου: καὶ ἀπὸ ταξιδίου πλέον νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται τοῦ ἀντωνίου... (στίχ. 12 ἐπ.). Ἡ προσθήκη τῆς λέξεως πλέον μετὰ τὴν λέξιν ταξειδίον καθιστᾷ σαφῆ τὴν ἔννοιαν τῆς ὅλης διατάξεως, ὅτι δηλ. νοεῖ τὸ

πρῶτον ταξίδιον, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πλοίου ἐκ τοῦ ταξιδίου, ὅπερ πρόκειται ὁ πωλητὴς νὰ ἐπιχειρήσῃ ἤδη ἅμα τῇ ὑπογραφῇ ἢ βραχὺ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πωλητηρίου, ἀφαιρουμένης οὕτω πάσης ἀβεβαιότητος ἣτις θὰ ἠδύνατο τυχὸν νὰ προκύψῃ ἂν δὲν προσετίθετο ἡ λέξις. Τὴν ἔκφρασιν κατενόδιον ἢ καλὸ κατενόδιον εἰς παραπλήσια πρὸς τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφα, βλέπε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν Α. ΛΙΓΝΟΥ, Ἐργαίων τῆς κοινότητος Ὑδρας, 1 Πειραιεὺς 1921, σελ. 65, τοῦ ἔτους 1797: Διὰ τῆς παρούσης ὁμολογίας..... ὁμολογεῖ..... τὰ ὁποῖα ὑπόσχεται, πηγαινάμενος κατενόδιον εἰς Ὑδραν, νὰ τοῦ τὰ ἐξαποστείλῃ εἰς Αἴγιναν (Ναξίας)· σελ. 65, τοῦ ἔτους 1796 (ἐκ Μάλτας): Τὴν σήμερον ἐλάβανε..... γρ. δύο χιλιάδες ἑννεακόσια..... καὶ πηγαινάμενοι μὲ τὸ καλὸν κατενόδιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, νὰ ἔχουν νὰ τὰ δίδουν εἰς τὸ σοφτζὶ χάνι τὸν Τιγκίρογλον· αὐτόθι, 2, Πειραιεὺς 1921, σελ. 212 (ἐκ Καλλιπόλεως), τοῦ ἔτους 1805: Τὴν σήμερον διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δηλοποιούμεν..... καὶ ἀρριβάροντας καλὸν κατενόδιον νὰ ἔχῃ νὰ παραδίδῃ τὸ ἄνωθεν σιτάρι ἐβγάζοντάς το ἐξωθεν εἰς τὴν στερέαν..... σελ. 245, (τοῦ ἔτους 1805): ἐπῆγεν εἰς Ὀδέσσαν..... καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐδῶ Γρηγοράσκου..... τρεῖς χιλιάδας ἑπτακόσια πενήντα γρόσια..... ἐν τῇ ὑποσχέσει τοῦ νὰ δοθῶσι μετὰ ἑνδεκα ἡμέρας ἀφ' οὗ τὸ καράβι αἰσίως ἐπιστράσῃ..... Ἐξ αὐτῶν νομίζω προκύπτει ὅτι τὸ καλὸν κατενόδιον δὲν ἀποτελεῖ ἀπλὴν ἐκφράσιν, ἀλλὰ ρήτραι ἐπὶ ναυλοσυμφώνων καὶ ἄλλων παρεμφερῶν συμφωνητῶν ἔχουσιν σχέσιν μὲ φορητὰ κυρίως πλοῖα.

Τὸ ἔγγραφο δὲν ἀναφέρει ποῖα εἶναι τὰ ριζικά, ἀεὶν βαρύνουν τὸν ναυτικὸν ἐπιχειρηματίαν. Δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη πρὸς τοῦτο, διότι τὰυτὰ ἐρρυθμίζοντο ὑπὸ τῆς συνθηθείας, ἣτις εἶναι ἀσφαλῶς ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ρυθμίζουσαν τὰ τῆς πούλησεως τῶν καϊκίων καὶ περὶ ἧς γίνεται λόγος ἐν στίχ. 5-6. Ποία δὲ ἦτο αὕτη ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω. Τί δὲ ὥριζε περὶ αὐτῶν ὁ Ρόδιος νόμος βλέπε W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. CLXXIX ἐπ. καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα δίκαια, ιδίως δὲ τὸ ἰταλικόν, σελ. LXXVII ἐπ. R. ZENO, ὁμοίως, σελ. 283 ἐπ. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ δίκαιον τῆς Ὑδρας βλέπε I. MANIATOΠΟΥΛΟΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 44 ἐπ. καὶ 64 ἐπ. Αἱ αὐταὶ συνήθειαι ἀσφαλῶς ἐρρυθμίζον καὶ τὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πλοίου. Παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ L. GOLDSCHMIDT, *Universalgeschichte des Handelsrechts*, 3^e Aufl., Stuttgart 1891, σελ. 338 ἐπ., τόσον κατὰ τὸν Ρόδιον Νόμον ὅσον καὶ κατὰ τὰ μεσαιωνικὰ ἰταλικά καὶ ἄλλα δίκαια, δὲν ἦτο ἀναγκαῖον ὅπως τὸ πλοῖον φέρῃ ὄνομα (βλέπε W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. CLV ἐπ.)· ἄλλο ἂν τοῦτο ἦτο τὸ συνήθως συμβαῖνον (πρβλ. R. Zeno, ὁμοίως σελ. 249, in fine ἐπ.), ὅπως ἀποδεικνύεται καὶ προκειμένου περὶ τῆς Σίφνου ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ τοῦ παρόντος ἐγγράφου, ἐν ᾧ τὸ καῖκι προσδιορίζεται κατ' ὄνομα (στίχ. 5 καὶ Verso) καὶ τοῦ προηγουμένου 48 (στίχ. 50-52). Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ δικαίου τῆς Ὑδρας, περὶ οὗ βλέπε I. MANIATOΠΟΥΛΟΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 24. Δὲν ἀπλητεῖτο ἐπίσης κατὰ τὸ ἐν Σίφνῳ ἰσχύον δίκαιον, ὅπως ἄλλως τε καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὑδρας

(πρβλ. Ι. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 27 ἐπ.), ὅπως τὸ πωλητήριον εἶναι νοταριακόν. Ἦρκει καὶ ἰδιωτικὸν ἔγγραφον, ὡς ἀποδεικνύει τὸ παρόν, τὸ ὁποῖον μάλιστα ὑπογράφουν μόνον ὁ πωλητὴς καὶ ὁ ἀγοραστής· ἀλλ' οὔτε ἀπηγεῖτο καὶ ἡ παρουσία καὶ ἡ ὑπογραφή μαρτύρων.

Τὸ ἔγγραφον εἶναι γεγραμμένον διὰ χειρὸς τοῦ πωλητοῦ Ἀναγνώστη Γρουάρη. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἐπιτρέπει ἡ δήλωσις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Καλλινίκου εἰς τὴν δευτέραν σελίδα: ἀρχιμανδρίτης ἀδελφὸς τοῦ ὀπισθεν ὑπογεγραμμένου

Ἡ ποινικὴ ρήτρα ἡ συμφωνουμένη διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ὑπαναχωρήσεως ἐκ τῆς συμβάσεως εἶναι καταβλητέα εἰς τὸ δικαστήριον: τῆς κρίσε(ω)ς.

Σοβαρώτατον ἐπίσης ζήτημα ἀνακύπτει ἐκ τοῦ ἔγγραφου εἶναι ἡ νομικὴ σχέσις ἡ συνδέουσα τὸν πωλητὴν Ἀναγνώστην Γρουάρην μὲ τὸν κύριον τῶν πωλουμένων δύο τρίτων καὶ ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀρχιμανδρίτην Καλλνίκον Γρουάρην, ὅστις διὰ τῆς εἰς τὴν δευτέραν σελίδα ἰδιογράφου δηλώσεώς του ἐγκρίνει τὴν γενομένην πώλησιν. Ἡ ἐξακρίβωσις ταύτης θὰ ἐδυσχεραίνειτο βεβαίως ἔτι μᾶλλον, ἂν δὲν ἐφρόνουν πεποιθότως, ὅτι ἐκ παραδρομῆς τὸ ρῆμα ἔχω ἐν στίχῳ 4 κεῖται εἰς ἀόριστον ἀντὶ ἐνεστώτος. Ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον δισχερεῖων τὸ πρόβλημα. Ἡ πλέον ἀπλὴ λύσις εἶναι νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἀναγνώστης εἶχε ἐντολὴν τοῦ ἀπουσιάζοντος ἀδελφοῦ του, ὅπως προβῇ εἰς τὴν πώλησιν καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐζητήθη παρ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν γενομένην πώλησιν, ἵνα οὕτως ἡ ἀγοραπωλησία καταστῇ ἀπρόσβλητος. Τόσον ὅμως ἡ λύσις αὕτη ὅσον καὶ ἡ ἐπομένη καὶ οἰαδήποτε ἄλλη ἀφίνουσιν ἀναπάντητα πολλα ἀκόμη ἐρωτήματα. Οὐδεμία ἐξήγησις εἶναι ἀπολύτως ἱκανοποιητικὴ, διότι δὲν εἶναι ἀδύνατον ὁ Ἀναγνώστης νὰ ἦτο ναυλωτὴς τοῦ καϊκίου καὶ συγχρόνως πληρεξούσιος, ἥτοι ἐπίτροπος τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τελευταίας ιδιότητος προβαίνει εἰς τὴν πώλησιν τοῦ πλοίου· ὡς ναυλωτὴς δὲ συμφωνεῖ ὅπως τὸ ἱστιοφόρον περιέλθῃ εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἀγοραστοῦ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἐπιχειρουμένου ἤδη ταξιδίου ἐπιστροφὴν του, συμφωνῶν συγχρόνως, ὅπως τὸ ταξίδιον αὐτὸ εἶναι ἐδικόν του ὁμοίως καὶ τὰ ρίζιγα. Τὴν ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς πώλησιν ἐγκρίνει ὁ κύριος τῶν δύο τρίτων ἀδελφός του, ὅστις ἀπουσίαζεν ἐκ Σίφνου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως καὶ τῆς συντάξεως τοῦ πωλητηρίου.

Ἡ εἰς τὸ ἀριστερόν περιθώριον καὶ καθέτως πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἔγγραφου καταχωριζομένη πρόσθετος ρήτρα, καθ' ἣν: καὶ ὁποιος ὑπὲρ τοῦ ἐτέρου ἤθελε μετανοήσει νὰ ἔχῃ νὰ δίδῃ τῆς κρίσε(ως) 10: ἥτοι δέκα, ἀποτελεῖ συμφωνίαν περὶ καταβολῆς ὑπὸ τοῦ ὑπαναχωρήσοντος ποινικῆς ρήτρας εἰς τὸ δικαστήριον καὶ δίκαιον σταθερῶς καὶ κατ' ἐπίρρωσιν ἐφαρμοζόμενον ἐν Βυζαντίῳ (Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ, *Τὸ ἀσικὸν δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν βυζαντινῶν Αυτοκρατορῶν*, Ἀθῆναι 1922, σελ. 219 ἐπ.) καὶ δὴ κατ' ἀδιάλειπτον συνέχειαν δικαίου διαπλασθέντος κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴν περίοδον (L. MITTEIS, *Reichsrecht und Volksrecht in den östlichen Provinzen des rōmi-*

schen Kaiserreiches, Leipzig 1891, σελ. 532 ἐπ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ *Grundzüge und Chrestomathie der Papyrusurkunde*, II, 1, Leipzig 1912, σελ. 76. A. BERGER, *Die Strafklauseln in den Papyruskunden*, Leipzig 1911, σελ. 31 ἐπ.). Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ, δέ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 220, προσκομιζόμενον ἔγγραφον ἐκ Χίου τῆς περιόδου τῆς τουρκοκρατίας (ἐν Κ. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ, *Χιακὰ ἀνάλεκτα*, Ἀθῆναι 1890, σελ. 401 ἐπ.), εἰς ὃ ἡ ποινικὴ ρήτρα συμφωνεῖται ὅτι εἶναι καταβλητέα ἀντὶ τοῦ ἐκλιπόντος πλέον δημοσίου εἰς τὴν μητρόπολιν, εἶναι προσθετέον τὸ παρὸν εἰς ὃ ἡ ποινικὴ ρήτρα εἶναι καταβλητέα εἰς τὴν κρίσιν, δηλ. εἰς τὸ δικαστήριον. Νομίζω ὅτι ὅχι μόνον ὅταν ἡ ποινικὴ ρήτρα συμφωνῇται καταβλητέα εἰς τὰς ἑλληνικὰς (θηροσκευτικὰς ἢ πολιτικὰς) ἀρχὰς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντικαταστήσασα τὴν καταβλητέαν εἰς τὸ δημόσιον (εἰς τὸ δημόσιον τὰ ἴσα: A. BERGER, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 32) τῶν ἑλληνοαιγυπτιακῶν παπύρων, ἀλλὰ καὶ ὅταν συμφωνῇται ὡς καταβλητέα εἰς οἵανδήποτε ἀρχὴν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Τούτου δοθέντος, πρέπει εἰς τ' ἄνωτέρω νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ ἑξῆς περιπτώσεις: καὶ ὅπως ἀπο τα δυο μερη αντιπη να πλερονι τον εβρισκομενον καθην σιλανια 30 (Κ. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 410 (σελ. 94), τοῦ ἔτους 1684, διαιτησία)· ὅστις δ' ἂν φανῇ ποτε ἐναντιον..... νὰ χρεωστῇ νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἰς τὰς ἀγίας χεῖρας τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀσκήσαντα διακόσια (Α. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ, ὁμοίως, σελ. 420 (σελ. 133-134), τοῦ ἔτους 1703, συμφωνία μεταξὺ μοναχῶν μοναστηρίου)· καὶ ὅποιος ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἤθελε ἀνάσσει ἀπὸ ὅτι ἐγράψαμε νὰ χρεωστῇ τῆς ἀφείας γρόσια ἑκατὸ (Σ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, *Ἐγγραφα ἰδιωτικά ἐκ Δ. Μάνης τῶν ἐτῶν 1547-1830*, Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηίδος τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 3, 1950, σελ. 80, XX, τοῦ ἔτους 1700, στίχ. 17-20, συμφωνία γάμου)· καὶ ὅποιον μέρος ἀπὸ τὰ δυο των γυρεύσῃ νὰ ἐνοχλήσῃ..... νὰ γυρεύσῃ νὰ ζημιώσῃ τὸν ἄλλον... νὰ δίνη τοῦ εὑρισκομένου ἀγᾶ μας ἀσελάνια πεντακόσια (Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, *Αἱ μεταξὺ τῶν συζύγων περιουσιακαὶ σχέσεις εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν*, Ἐπετηρίς τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1, 1948, 61, σελ. 143, τοῦ ἔτους 1759, στίχ. 15-20, συμβιβαστικόν)· καὶ ὅποιος ἀπὸ τοὺς δύο ὑπάγῃ εἰς τὴν κρίσιν νὰ ἔχῃ νὰ πληρώσῃ εἰς τὸ μιστὶ (=δημ. ταμεῖον) δύο χιλιάδες γρόσια (ΑΠ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἀνέκδοτα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας*, ἐν Ἀρχ. Ἰδ. Δικ. 13, 1946, 12, σελ. 211, στίχ. 18-19, τοῦ ἔτους 1806, ἐξοφλητικὸν γράμμα)· καὶ ὁ συγχίσας καὶ σκανδαλίσας τὴν παροῦσαν πώλησιν νὰ ζημιοῦται εἰς τὴν εὑρισκομένην ἐξουσίαν γρόσια διακόσια εἴκοσι πέντε, πληρώνοντας τὰ πάντα..... (Π. ΒΑΛΛΗΝΔΑ, *Τέσσαρα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα ἐκ Πάρου τῶν ἐτῶν 1831-1833 ἐν «Ἐφημερίς ἑλληνικῆς καὶ ἀλλοδαπῆς Νομολογίας»*, 2, 1943, σελ. 10 (ἀνατύπου), 1, τοῦ ἔτους 1831, πωλητήριο)· καὶ ὅποιος σηκωθῇ νὰ πειράξῃ το γῆ δικὸς γῆ ξένος νὰ πληρώσῃ διὰ τὸν βρισκόμενο Σούμπαση τῆς Καρπάθου γρόσια 10 (Μ. Γ. ΜΙ-

ΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ, *Νομικά έθιμα της Δωδεκανήσου*, Ἀθῆναι 1926, 2, σελ. 155, τοῦ ἔτους 1727, πωλητήριον).

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν διατύπωσιν: *να τὰ κάνη ὡς θέλει καὶ βούλεται* (στίχ. 14-15), αὕτη ἀπαντᾷ εἰς τὸ παρὸν: 49 (ἔτους 1765), στίχ. 14-15: *κάνοντάς τα ὡς θέλει καὶ βούλεται*. 50 (ἔτους 1795), στίχ. 9-10: *καὶ μένει ὁ βιρανὲς τῶν αὐτοῦ κληρονόμων καὶ διαδόχων, καὶ τὸν μεταχειρίζονται ὡς ἀγαπῶσι καὶ προαιροῦνται* (ἡ διατύπωσις αὕτη, παρὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἄλλων λέξεων, εἶναι ὁμοία πρὸς τὰς προηγουμένας). καθὼς καὶ εἰς τὰ 51 (τοῦ ἔτους 1816), στίχ. 10: *προυκίση χαρίση ὡς θέλει καὶ βούλεται να τὸ κάμη*. 98 (τοῦ ἔτους 1782), στίχ. 17-18: *προυκήση. χαρίση. ὡς θέλει. καὶ. βούλεται*. 213 (ἔτους 1695) στίχ. 49-50: *τοῦ ποιῆσαι αὐτὰ ὡς θέλει καὶ βούλεται*. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν 12 παρὰ Α. ΚΑΤΣΟΥΡΩ, *Κουρσάροι καὶ σκλάβοι, Ἀνέκδοτα μυκονιάτικα καὶ συριανὰ ἔγγραφα*, Σῦρος 1948, στίχ. 12: *να τὰ κάνει ὡς θέλει καὶ βούλεται* (τοῦ ἔτους 1699, Μυκόνου). Ἐπίσης ἐν Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, *Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων*, 1, Ἀθῆναι 1891, σελ. 239: *να κάμη αὐτὰ ὡς βούλεται* (τοῦ ἔτους 1800, Ἀθηνῶν). σελ. 267:..... *Να κάμη εἰς αὐτὴν* (δηλ. τὴν ὁσπητοκάθησιν) *ὡς θέλει καὶ βούλεται* (τοῦ ἔτους 1782, Ἀθηνῶν). σελ. 268:..... *ἡ ἀγοράστρια να κάμη εἰς αὐτὰ ὡς θέλει καὶ βούλεται*..... (τοῦ ἔτους 1782, Ἀθηνῶν). σελ. 269: *ἡ ἄνω ρηθεῖσα θυγάτηρ αὐτοῦ Μπίτζα ἡ ἀγοράστρια, να κάμη αὐτὰ τὰ σπῆσι μετὰ τὴν ἀφουσίαν ὡς βούλεται ὡς πρᾶγμα ἐδικόν της*..... (τοῦ ἔτους 1796, Ἀθηνῶν). σελ. 270:..... *ἡ ἀγοράστρια, να κάμη αὐτὰ ὡς βούλεται, ὡς μούλιζιον ἐδικόν της* (τοῦ ἔτους 1795, Ἀθηνῶν). τόμος 3, Ἀθῆναι 1892, σελ. 269: *να τὸ κάμη αὐτὸ ὡς θέλει καὶ βούλεται*..... (τοῦ ἔτους 1801, Ἀθηνῶν). Βλέπε τὸν ἴδιον Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, ἐνδ' ἀκριβ. 1, Ἀθῆναι 1891, σελ. 267: *να κάμη εἰς αὐτὴν ὡς θέλει καὶ βούλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν της*..... (τοῦ ἔτους 1782, Ἀθηνῶν). σελ. 269: *ἡ ἀγοράστρια να κάμη εἰς αὐτὰ ὡς θέλει καὶ βούλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν της*..... (τοῦ ἔτους 1782, Ἀθηνῶν). Ἀπαντᾷ ἐπίσης καὶ ἐν Κ. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ, *Χιακὰ ἀνάλεκτα*, Ἀθῆναι 1890, σελ. 461 (σελ. 61): *καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον τὰ παρέχουν πρὸς τοὺς ἀγορασιτάδες να τα कामουν ος θέλου καὶ βουλουντεν* (τοῦ ἔτους 1701, Χίου). Εἰς τὴν ἀνέκδοτον νοταριακὴν πρᾶξιν τοῦ νοταρίου Παξῶν Νικολάου Ἀντιόχου, τοῦ ἔτους 1672, στίχ. 4 (βιβλίον 2^{ον}, σελ. 49): *καὶ να πῆσι αὐτοράφη καὶ εληές*..... *τὸ ἥτι θέλη καὶ βούλετε*, αὐτόθι, καὶ πάλιν σελ. 49, στίχ. 6 (τοῦ ἔτους 1672): *καὶ να πῆση αὐτὰ τὸ ἥτι θέλη καὶ βούλετε*. Ὁμοίως εἰς πωλητήριον τοῦ αὐτοῦ νοταρίου, τοῦ ἔτους 1672, στίχ. 6 (βιβλίον 2^{ον}, σελ. 17): *καὶ να πῆσι αὐταῖς εληές ο ἀνοθεν κίρ ἀναστάσις τὸ ἥτι θέλη καὶ βούλετε*. Ὁμοίως εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, στίχ. 5 (τοῦ ἔτους 1672): *καὶ να πῆσι*..... *τὸ ἥτι θελη καὶ βούλετε* (πωλητήριον). Ὁμοίως εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον, σελ. 26, τοῦ ἔτους αχπη, στίχ. 3: *να πῆσι ἀντὶ εληὰ ὁ ἀνοθεν*..... *τὸ ἥτι θέλη καὶ βούλετε* (τοῦ αὐτοῦ νοταρίου): Ὁμοίως εἰς πωλητήριον τοῦ νοταρίου Παξῶν Δημητρίου Γραμματικοῦ, τοῦ ἔτους αχ'ια, στίχ. 4: *καὶ να πῆση ἀντὶ ἐλιά ὁ ἀνοθεν κίρ*

αντόνης τὸ ἥτι θελῇ καὶ βούλεται κλπ. Ἡ διατύπωσις αὕτη εἶναι ἡ ἀντίστοιχος τῆς τῶν βυζαντινῶν ἐγγράφων: ὡς δόξει τῇ βουλῇ καὶ θελήσει σου ἢ ὡς δόξει ὑμῶν τῇ βουλῇ καὶ θελήσει, ἡ ἀπαντῶσα εἰς ἔγγραφα ἐκ Σμύρνης, τῶν ἐτῶν 1181 καὶ 1213, ἐν FR. MIKLOSICH et JOS. MÜLLER, *Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana*, IV, Vindobonae 1871, σελ. 123 καὶ 118. Βλέπε καὶ Α. ΚΑΤΣΟΥΡΟΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 30, σημ. 12 εἰς ἔγγραφον 13.

1 1765: σεπτεμβρίου 28 σίφνος

2 †: διὰ τοῦ παρόντος μου φανερόνῳ ἐγὼ ὁ κάτωθεν ὑ-
3 πογεγραμμένος ὅτι πουλῶ καὶ παραδίδω τὰ δύο
4 μερικὰ τὸ καῖκι ὁποῦ εἶχεν ὁ ἀδελφός μου ἀρχι-
5 μανδρίτης, τοῦ ὀνομαζομένου πανώριου, κατὰ τὴν συ-
τοῦ ἀντωνίου γρυπάρη
6 νήθειαν τῶν καϊκίων τῆς πουλήσεως, τὰ ὅποια δύο
7 μερικὰ τοῦ τὰ ἔδωσα διὰ ρεάλια ἐξήντα ἢ(τοι) 60
8 διὰ τὰ ὅποια ἔχει νὰ μοῦ ἐρχομένη εἰς Χίον τώρα
9 ρεάλια τριάντα, καὶ ἐρχόμενον τὸ καῖκι καὶ
10 κατευόδιον νὰ μοῦ δώσῃ τὰ ἄλλα τριάντα πέρα(;)
11 τὸ παρὸν ταξιδί νὰ εἶναι ἐδικόν σου ὁμοίως καὶ
12 τὰ ρίζιγα. καὶ ἀπὸ ταξιδίου πλέον νὰ εἶναι καὶ
13 νὰ ὀνομάζεται τοῦ ἀντωνίου νισοῦ νικολάου γρυπάρη νὰ
14 τὸ ἔχῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του κἀποταῖς τοῦ ὡς θέλει καὶ βού-
15 λεται οὐδεὶς ἐναντιούμενος εἰς αὐτὸ οὔτε τὸ ἓνα μέ-
16 ρος οὔτε τὸ ἄλλο ἀλλὰ νὰ εἶναι παντὸς ἐλεύθερον
17 εἰς χεῖρ(ας) τοῦ ρηθέντος ἀντωνίου ὅθεν εἰς ἔνδειξιν δίδω
18 τὸ παρὸν μου εἰς κάθε καιροῦ ἔνδειξιν

19 ἀναγνώστης γρυπάρης στέργω σὶὰ ἄνωθεν
2^a X. 20 ἀντώνιος νικολοῦ γρυπάρη στέργω τ[ὰ] ἄνωθεν

[Εἰς τὴν δευτέραν σελίδα]

3^a X. 1 ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος ἀδελφός τοῦ ὀπισθεν ὑπογεγραμμέν(ου) ἀ-
2 ναγνώστη γρυπάρη καὶ καθολικὸς νοικοκύρης εἰς τὰ δύο μερικὰ
3 τοῦ καϊκίου τοῦ λεγομένου πανώριου βεβαιώνῳ τὴν παροῦσαν πούλησιν

Verso

4^a X.; 1 πούλησις τοῦ πανόρ-
2 γου. τοῦ καϊκίου

